

Jongeren theater

REPORTAGE ROND TREKKEND TONEEL VOOR SCHOLIEREN

Een podium zo klein dat publiek en spelers elkaar kunnen aanraken. Het aloude wagenspel is populairder dan ooit. Wat is het geheim?

Door Annette Embrechts Foto Erik Smits

Het spel is op de wagen

In het volgestouwde pakhuis van Toneelgroep Oostpool in Arnhem repeteert regisseur Timothy de Gilde (34) met zijn acteurs, componist, technicus en decorontwerpster aan de voorstelling *Bromance*, die vrijdag in première gaat. Niet in een theater, maar in een speciaal geprepareerde trailer. Die staat nu nog droog in de loods, maar reist straks langs middelbare scholen in het oosten.

Binnen ruikt het naar verse verf; de energie klotst tegen de wand. 'Ze ruiken je stamper', roept een acteur in een hitsig dialoogje terwijl hij afgaat, beter gezegd: zich even opvouwt achter een beschilderde plank die dienstdoet als 'minidraaideur'. Er volgen meer uitdagende dialogen en een tersluikse jongenskus. De Gilde: 'Jongens, hou vol, dit zit tegen het geniale aan. Hoe voelt dat voor jullie? Bart, start die beat maar direct na de kus.'

Een paar dagen later grinnikt een enthousiaste docente van een school uit Nijverdal, die jaarlijks twee trailervoorstellingen afneemt van Oostpool & Sonnevand: 'Een jongenskus? Dat gaan ze zeker vies vinden. Spannend.'

Tien jaar bestaat het fenomeen trailervoorstelling nu en het floreert. Een groeiend aantal jeugdtheatergroepen pogen een vrachtwagen aan te schaffen en het interieur te verbouwen tot intiem voorstellingsdecor. Hoe maak je een geslaagde voorstelling op de vierkante meter, met zo weinig ruimte en zo dicht op de lip van pubers? Acteurs, regisseur en vormgever over de do's en don'ts van trailervoorstellingen.

Spel

'De auditie bij Oostpool voor de trailervoorstelling *Noem hem Pinocchio* was mijn engste ooit', verklaart acteur, zanger en BNN-presentator Steyn de Leeuwe (34). 'Ik moest een liedje zingen terwijl Timothy op 10 centimeter afstand zat. Optreden voor 10 duizend mensen tijdens de Uitmarkt vind ik minder eng. Hoe intiemer, hoe spannender. Je kunt je nergens achter verschuilen. Ze zien alles.'

De ontspanning kwam toen De Leeuwe zich realiseerde dat die zestig jongeren het even eng vinden als hij. 'Zij kunnen mij aanraken, ik hen ook. Soms doe ik dat. Theateretiquette geldt in een trailer niet, je moet ze persoonlijk veroveren. Ook die gast die zich in zijn capuchon verschuilt. Snel spelen,

ze een stap voorblijven in hun commentaar.'

Bart Rijnink, componist van *Bromance* en eerdere bekroonde trailerproducties als *GTA5* en *Hard Candy*, beaamt dat het trailerpubliek bepalend is voor het succes: 'Het is een moeilijke groep, ze hebben geen kaartje gekocht, zitten opgesloten en hebben zonder dat ze het weten veel invloed. Ga niet cool doen. Daar kijken ze dwars doorheen.'

Zelf stond Rijnink als acteur in onderbroek in *Hoektand*: 'Ontzetting blijft lang hangen. Daarom werkt bloot ook

'Zij kunnen de acteurs zien, maar de acteurs hen ook. Het is niet anoniem. Hun reacties doen ertoe'

niet, een slip is al heftig. De scène daarna is moeilijk. Je moet uptempo blijven, show maken. Alles gaat retsnel. Er zijn geen decorwisselingen. Je kunt niet af, dan sta je buiten.'

Rijnink wijst op het verschil met zijn vervanging van Maarten Heijmans als hoofdrolspeler in *De Gelaarsde Poes*, een grotezaalproductie met een immense machinerie van decorwisselingen. Uiteindelijk, zeggen ze allebei, 'win je in een trailer altijd, omdat je van zo dicht bij hen echt iets te vertellen hebt'. 'Met thema's waarover zij fantaseren: seks, geweld, games, verliefdheid, macht. Wij bezitten de woorden en het lef hen te veroveren. Wij zijn de baas op deze vierkante meter en dwingen hen van dichtbij een mening te vormen. Alleen bij scheldwoorden leggen we het spel stil. Gesiste woordjes als 'hoertje' tolereren we niet. Ach, ook al zijn je kostuums door de kou soms bevroren, de romantiek van rondtrekkende troubadours maakt veel goed: tussen wiskunde en Engels kom je even de routine opschudden.'

Decor

De trailer van Oostpool, gefabriceerd door Chris van den Berg, kent een uitschuifbare koof, die op locatie op pootjes komt te staan. Naast krapte vormt

gewicht een belangrijke beperking: er mogen geen loodzware attributen in worden vastgeschroefd. Een uitdaging vormde het decor van *GTA5*, over (het fantaseren over) geweld in games en fantasie: twee op elkaar gebotste auto's. Vormgeefster Janne Sterke (28) vroeg bij een sloopbedrijf naar twee wrakken, een met schade links, de ander rechts. Met of zonder bloed?, kreeg ze als wedervraag. Uiteindelijk maakte ze het autokarkas toch na, omdat het zware staal van het verwrongen binnenframe de trailer bijna deed kantelen. De verbazing bij binnenkomst was er niet minder om: wauw, een crash in een vrachtwagen. Te grote objecten in een te kleine ruimte, dat triggert haar.

Voor *Bromance*, waarin twee dorpsvrienden en een jongen uit de stad op een broeierig verlopende fietsvakantie gaan, suggereert ze drie filmische locaties tegelijk: hangplek, fietsroute, camping. 'We gebruiken elk plankje, elke koof om iets in of achter te verstoppen. Een koepeltentje zit ineengepropt verstoppt onder een bankje van stoeptegels. Realistisch wordt het nooit. Je hebt geen diepte en kunt niet focussen met licht. Alles is plat.' Toch, zegt ze, bereik je dat broeierige effect juist in een trailer: elk detail telt. Je kunt niet even iets zwart schilderen of wegmoffelen. Dat oogt onrustig. Het moet strak, netjes en 'vandalismeproof'; ze zouden eraan kunnen zitten. Er is één focus: het totaalbeeld. Die wereld zuig je ze in.'

Regie

Regisseur De Gilde heeft inmiddels zo'n tien trailervoorstellingen op zijn naam staan, deels samen met Flora Verbrugge van Theater Sonnevand en Marcus Azzini van Oostpool en Sarah Moeremans: 'Ik heb geleerd te vertrouwen op brutale theatertaal. Niet te snel te denken vanuit puberpubliek, 'hervan gaan ze vast gillen'. In een trailer bestaat geen scheiding tussen acteurs en toeschouwers. Ieder zit in hetzelfde schuitje. Daardoor kun je juist uitdagend of opruiend zijn. Ze kunnen niet ontsnappen, moeten er iets van vinden. Er heerst een grote sociale druk in een trailer. Daarom mix ik graag thema's van nu met universele puberonderwerpen: seks, homoseksualiteit, macht, eenzaamheid, identiteit.'

Bij eerdere trailervoorstellingen hoorde De Gilde jongeren soms 'die is gay' sissen tegen acteurs. 'Oké', dacht ik, 'dan zal ik eens iets gays maken.'

Van wagenspel tot trailervoorstelling

De aantrekkingskracht van de trailervoorstellingen schuilt volgens regisseur Rob Ligthert, nu directeur van de Maastrichtse Toneelacademie, in het 'hit-and-runkarakter': 'Je arriveert met een rijdend koekblik op een schoolplein en slechts één jaargang mag erin; de rest is bloednieuwsgie-

rig. Je speelt een broeierige voorstelling, over herkenbare thema's. En zoef, je bent weer weg.' Ligthert heeft het idee van de Vlaming Marc Verstappen, die met schilderijen van Luc Tuymans in een vrachtwagen een rijdende voorstelling maakte voor scholieren. Het oorspronkelijke idee

stamt uit de Middeleeuwen. Vanaf de 14de eeuw trokken wagenspelen rond. Al lopend voerden troubadours toneelscènes op, de zogenaamde mirakelspelen. Eerst religieus, later werelds. De minuscule houtje-touwtjekleedkamers zijn in al die eeuwen niet wezenlijk veranderd.

Ontwerpster Janne Sterke en regisseur Timothy de Gilde in de loods met de trailer in Arnhem.

Daar kwam *Bromance* uit voort, over homofobie en de diffuse grens tussen vriendschap en intimiteit. 'Na het geweld van *GTA5* wilde ik iets kwetsbaars tonen. Affectie kweken in een trailer.'

Publiek

Voordeel één: scholen uit de regio hoeven geen vervoer te regelen naar theaters in de grote stad. Voordeel

twee: theatergroepen hoeven geen sfeer te scheppen in een naar zweetruikende kale gymzaal, gehuld in koud tl-licht. Al ruikt het zeker naar zweet in een trailer. Of meer naar hormonen, eigenlijk. 'Hormoonpubliek' in het vocabulaire van regisseur Rob Ligthert, die tien jaar geleden de trailervoorstelling bij Oostpool structureel op het repertoire zette.

Voordeel drie: pubers kunnen niet toegeven aan de neiging zich terug te

trekken op de achterste rij. Een trailer kent slechts drie rijen. Eigenlijk stapt iedereen dezelfde livefilm in, toeschouwers en acteurs.

Margreeth Sand (51), docent kunstvakken op Christelijke Scholengemeenschap Reggesteyn in Nijverdal, vindt vooral het tweerichtingverkeer een uitkomst: 'Zij kunnen de acteurs zien, maar de acteurs hen ook. Het is niet anoniem. Hun reacties doen er toe. Dat merken die jongeren. Ze voe-

len zich uitgedaagd. En er zit altijd humor in.

'Het decor is prachtig. De thema's zijn gewaagd, zeker. Soms nemen ze een leerling te grazen, dat kan link zijn. In *GTA5* begon een personage te fantaseren over een leerlinge op rij 1. Maar ja, dat doen leerlingen onderling ook. Dat meisje had er thuis iets over gezegd. Maar de meeste reacties zijn positief. 'Als dit theater is, willen we vaker' of 'Ik weet echt niet wat ik

heb meegemaakt'. En vijfdejaars willen nog steeds naar binnenglippen als de vierdejaars aan de beurt zijn; Matteo van der Grijn in onderbroek, die van *Soldaat van Oranje*, daar hebben we het op school nog steeds over.'

Trailervoorstelling *Bromance* (15+), Toneelgroep Oostpool & Theater Sonnevanc. Première 4/3. Tournee langs scholen, De Krakeling en Festival Hoogte 80, t/m 3/6.